

תפילה

כתב עת מעולם התפילה והחזנות - חדשות - הלכה - היסטוריה - ועוד.

גליון 2

גשים מול ארון הקודש אירועי חזנות

שבת פרשת בלק/מטות

פרשת בלק
ירושלים

בית הכנסת רננים
החזן יעקב מוצנ

בית הכנסת הגדול בירושלים
החזן יעקב קלמנוביץ

פחת תקווה

בית הכנסת הפועל המזרחי
בתפילות שחרית ומוסף

החזן דוד וינבר
בליווי מקהלת בזמירות

בית הכנסת חן הצפון

בתפילות ליל שבת
החזן בנימי הלמן

ומקהלת בזמירות

יס המלח

מלון ליאונרדו קלאב
החזן יצחק מאיר הלפגוט

גרמניה

בית הכנסת של הקהילה היהודית במינכן
לתפילות שבת (חוקת בחור"ל) יגש
החזן יצחק זלמן

בית הכנסת הבינלאומי בית אל בת"א

לתפילות השבת יגש
החזן ישראל נחמן

פרשת מטות

ירושלים

ביהכ"ס הגדול בתפילת ליל שבת יגש
החזן משה גולדברג

ולשחרית ומוסף יגש
החזן יעקב מוצנ יחד עם המקהלה

בית מאירסדורף

(אוניברסיטה העברית)
בתפילות השבת יגש

החזנים חיים אליעזר הרשטיק
ואברימי רוט בליווי מקהלתו

של שרוליק הרשטיק
לסעודה שלישית יצטרף

החזן יעקב מוצנ

א שמייכיל

חזנים מחייכים

כשהגיע שדכן העיירה לגביר הנכבד, הוא לא שיער את התגובה הזועמת שבה יתקל. בשה"כ הוא הציע לו שידוך עבור בנו את הבחור העתיד להיות החזן הבא של הקהילה. מכל המחווז יבואו לשמוע את תפילתו. אבל הגביר, אטם אוזניים: אני לא, ללא יכול, לא מסוגל לשמוע חזנות... מספיק אני סובל בבית הכנסת. להכניס את זה אלי הביתה?!

אך כדרכם של שדכנים, הצליח הוא לגרום לגביר לבוא לראות (ולשמוע...) את ה'חתן'.

הגביר התלהב והשידוך יצא אל הפועל. למקורביו לחש הגביר: שמעתי אותו, זה בסדר, חזן הוא לא יהיה...

יעקב... כי לא נחש ביעקב. נשאלת השאלה, מדוע בלק מאפשר לבלעם לברך את ישראל שוב ושוב ארבעה פעמים?! מדוע הוא לא עוצר אותו מיד בפסוק הראשון כשהוא מתחיל לברך את ישראל?! מסתבר שגם בלק הבין. הבאת במיוחד משהו, תן לו לסיים בכבוד את מה שהוא רוצה לומר ולהתפלל, אח"כ תאמר את דעותיך... ובפרשת השבוע (חוקת בחור"ל) נאמר: אז ישיר ישראל. שירה זו נאמרה בסוף ארבעים שנה, ואילו שירת הים נאמרה בתחילת ארבעים שנה. מכיון שהתחלנו בשירה, נמשיך בשירה, ולא תמוש השירה הזאת מפינו לעד. ויה"ר שהימים הבאים לקראתנו יהפכו לששון ולשמחה במהרה בימנו.

עיון תפילה

בעלי התפילה מסתלסלים בגאון:

צדיק - כתמר יפרח, כארז - בלבנון ישגה. וזו כמובן טעות. הצדיק לא מחפש לגדול בלבנון, אלא לגדול כארז שבלבנון. והפיסוק צריך להיות מודגש: צדיק - כתמר יפרח, כארז בלבנון - ישגה.

קולו של החזן מילא את חלל בית הכנסת, וברגש רב הוא ביקש "ותיתן לנו חיים של שלום, חיים של טובה, חיים של ברכה... וכו'". מאי שם נשמעת לפתע דפיקה על השולחן מלווה בקריאות 'נו!! נו!!... החזן לא יודע את נפשו, הפנים קצת מסמיקות והזיעה מתחילה לבצבץ. מה עושים??? ממשיכים כאילו לא קרה מאומה?!

ע"מ לשמוע את המשך הסיפור, הצטרפו אלינו לשיחה מרתקת עם החזן ר' בן ציון מילר, שמשותף אותנו בחוויות ובתובנות, במיוחד עבור קוראי 'תפילתנו'.

בפרשת השבוע (בא"י) מזמין בלק אורח מחור"ל ע"מ להנות מכוחו שבפיו. בלעם מגיע לאחר הבטחה לתשלום הגון, והוא שומע מפי המארחים את מבוקשם: לכה נא ארה לי את העם הזה. בסופו של דבר בלעם מסתלסל בקולו: מה טובו אהליך יעקב... מי מנה עפר

הרב והחזן פינת ההלכה

חזנים שואלים: האם מותר לשמוע וללמוד מוזיקה וחזנות ב' השבועות?!

הרב פנחס גולדשמידט רבה הראשי של מוסקבה נושא ועידת רבני אירופה משיב:

עיקר הנגינה שנאסרה מצד המנהג, היא נגינה המביאה לידי ריקוד ומחולות. החזנות אינה מביאה לידי ריקודים ומחולות, ובפרט כשמדובר על לימוד אומנות.

(מקורות: הליכות שלמה לגרש"ז אויערבך בה'ל ספירת העומר, הגר"ע יוסף ועוד.)

"טנור בשניים"

כך נקרא קונצרט/מופע שהתקיים ביום שלישי האחרון בהיכל התיאטרון בקרית מוצקין, בהשתתפותם של החזן **יצחק מאיר הלפגוט** וזמר הטנור **אוהד מושקוביץ**. אמנם קצת רחוק לרבים מחובבי החזנות והשירה אבל הקהל הצביע ברגליו ובא בהמוניו.

את הערב הפיק מר **דוד פדידה** שלראשונה השיק קונצרט חזנות ייחודי יחד עם המנצח/חזן/מורה מר **יוסי שוורץ** שכישרונו הרב הוכח בקונצרט החל בניצוח התזמורת, בעיבוד חלק ניכר מהיצירות, עובר להנחיית הערב בצורה ניחוחה ומעניינת, ואף הראה את כוחו

בשירה כזקן ורגיל להנאת הקהל שהיה מרותק במשך כשעתיים ועשרים ללא הפסקה.

בערב הושמעו יצירות שונות, חזנות וקלאסיקה. גולת הכותרת של הקונצרט הייתה שילוב שלוש יצירות ליצירה אחת.

האחת **Who by fire** בלחנו של הזמר היהודי **לאונרד כהן** ששר זאת לחיילים במלחמת יום הכפורים כאשר המילים

קבלו משמעות חזקה מתמיד, והוא הושפע מלחנו הידוע של החזן **יוסלה רוזנבלט** לכבקרת רועה עדרו, וכן מבלי מודע הושפע מקלאסיקה ידועה של המנצח **גוסטב מאהלר** בפרק 3 בסמפוניה מספר אחת. שילוב של שלושת היצירות האלו משלושה יהודים ממקומות כ"כ שונים, קבלו משמעות וביצוע חדשים ע"י המנצח יוסי שוורץ, התזמורת, הלפגוט ואוהד.

בהמשך הקהל השתתף כמקהלה אחת גדולה בביצוע לשיר רבונו של עולם (מלא משאלות) בלחנו של **יוסי גרין**.

לסיכום הקונצרט היה איכותי ומרשים במיוחד, ואכן ניכר שיש עתיד מבטיח לחזנות לצד השירה והמוזיקה התסידית.

הבט משמים וראה

המילים והלחן של ש. גאזינסקי

הבט משמים וראה כי היינו לעג וקלס בגוים
נחשבנו כצאן לטבח יובל להרוג ולאבד
ולמכה ולחרפה.

הבט משמים וראה

קוק אראפ פון הימעל און זעה דיינע קינדער
שלאגט מען, דיינע קינדער פלאגט מען,
מען מאכט א תל פון זיי. נעם פון זיי ראכע
געשווינד, פאר די בלוט פון דיין ארימען קינד.
טו זיי-איבערצייגען, אז דו וועסט זיי מעהר
ניט שווייגען, הבט משמים וראה.

זייט ס'איז געבוירען די אידישע אמונה,
זייענען מיר אימער אין געפאהר, אין סכנה,
זייט גאט האט געגעבען די אידען די תורה,
זייענען מיר אימער אין שרעק און מיט מורא.
מיר שרעקען זיך פאר יעדען וואס וויל
אונז טוהן וועה, הבט משמים וראה.

הבט משמים וראה

קוק אראפ פון הימעל...

גאט, האב רחמנות, שוין צופיל קרבנות
האבען דיר געגעבען דיינע קינדער, פארגיב
די חטאים, מעק אויס די פשעים, צייג אונז
ווידער דיינע וואונדער, הער זיך צו צו אונזער
געשרי הבט משמים וראה.

הבט משמים וראה

קוק אראפ פון הימעל...

מגיש החזן יקי לאער

ביצוע של דוד רייסמן על תקליט 78 של חברת קולומביה

הבט משמים וראה – קוק אראפ פון הימעל...

שיר שכולו דמעות ותחנונים על שה פזורה ישראל... שיר ביידיש הממחיש יותר מכל את עם ישראל בגלותו. השיר נכתב ע"י שמואל גוזינסקי בנ"י. בשנת 1923.

שמואל גוזינסקי כתב והלחין שירים ביידיש בשנים המוקדמות של המאה הקודמת. בין שיריו המפורסמים: אדם יסודו מעפר, אויף יענער וועלט, ישמחו, ישמח משה ועוד.

כאמור, בשנת 1923 נכתב השיר 'הבט משמים' והקליט אותו החזן דוד רייטמן. באותה התקופה יהודי אירופה היו נתונים למשיסה למכה ולחרפה, כי היינו לעג וקלס בגוים. ובכל זאת שמך לא שכחנו, נא! אל תשכחנו!

הבט משמים וראה, ראה איך מכים את ילדיך,

הבט עליהם והראה להם שיותר לא תשתוק...

מה האירוע המרגש ביותר שהיה לך בתחום השירה והחזנות.

כשהייתי ילד צעיר נקראתי לשיר בסוכתו של הרבי מבאבוב זצ"ל לפני קהל גדול. הרבי אמר אז שאני עוד יהיה חזן גדול, אז אני צריך להתרגל לשיר לפני אלפי אנשים... זהו האירוע המרגש ביותר עבורי. היה שם קהל גדול ואנשים נוספים שהיו יכולים לשיר לפני הרבי והחסידים, אך הרבי בחר דווקא בי, זה מאד ריגש אותי, וזה היה בעצם תחילת הדרך שלי, וחרוט בליבי לעד. עוד דבר שמרגש אותי מאד, שאני עובר לפני התיבה בימים הנוראים, ואני שר יחד עם בניי, נכדי, וניני, ארבע דורות ב"ה ובלע"ה. דבר שלא קורה הרבה.

מה האירוע המביך או הקשה שקרה לך בעולם החזנות.

הייתי חזן בבית כנסת מסויים, והרב שכנראה לא ניחן במידה יתירה של פירגון, קרא לי אחרי התפילה לחדרו, ושם שפך עלי קיתון של רותחים על שחזרתי על המילים תוך כדי התפילה בברכת החודש... הנושא של חזרת מילים כבר נידון, וידועים דברי התפארת ישראל במסכת ברכות בפרק ד' על המשנה 'האומר מודים מודים משתקין אותו'. וז"ל: מיהו ביחיד מותר ואפילו שמות הקדושים רצופים, דדווקא בציבור אסור אבל ביחיד דרך רצוי הוא. ודרך שיר אפילו בציבור מותר. וכן כל החזנים הגדולים חזרו על מילים גם כשהתפללו בפני גדולי תורה. האדמו"ר מקלוינבורג בעצמו היה חוזר על מילים בתפילה, כולל השמות הקדושים! ונהרא נהרא ופשטיה. אבל אפשרתי לרב לומר את דבריו, ומכיון שגדלתי בקהילות חסידיות לא היה לי כ"כ קשה להתפלל ללא חזרה על מילים. אך חסר בזה את ההשתפכות האמיתית, איך אפשר להתפלל ברכת החודש ללא חזרה על מילים?! חיים של טובה חיים של ברכה, חיים של טובה חיים של ברכה. הרי אנחנו מבקשים מאבינו שבשמים! אנחנו צריכים לבקש כמו ילד שבוכה ומבקש מאביו. הילד מבקש ואומר שוב ושוב... זה מקרה שזכור לי כמקרה ה'לא נעים' במיוחד שהיה לי.

אך הדבר החשוב ביותר, כשהחזן מתפלל הוא צריך להתחבר לתפילה. וכשהוא מחובר לתפילה התפילה תכנס ללב השומעים ולפני כסא הכבוד לפני אבינו שבשמים! יהי לרצון אמרי פינו!

ראיון עם החזן ר' בן ציון מילר.

נתחיל עם תחילת הדרך:

ישנה תמונה שאתה כבן 5 שר באירוע כלשהו כשמשה קוסוביצקי צופה בך בהנאה גלויה. מהו האירוע, ומתי הכרת לראשונה את משה.

האמת שלא הכרתי אותו וגם לא שרתי איתו. היה זה במלווה מלכה בישיבת באבוב בברוקלין. היו שם מספר חזנים, אבי ז"ל, משה קוסוביצקי, יוס'ה מנדלבוים. הוא שר קטעי חזנות. וכן הופיעה שם המקהלה של הישיבה, שאני הייתי בה בתפקיד הסולן. משה היה נוכח שם כששרתי, והוא בהחלט נהנה...

מהי התפילה שבה אתה יוכל הכי להביע את עצמך.

שאלה טובה... ושאלה קשה...

בעיקר בתפילות שיש בהן בקשות. כגון ברכת החודש, סליחות, תפילות של ר"ה יו"כ, הנני העני ממעש, תפילת טל וגשם. בעצם בכל מקום שישנם בקשות, זה מתבקש. אני יכול לפעמים לעשות את זה גם בקדושת מוסף. אבל באופן טבעי בכל מקום שאנחנו מבקשים מאבינו שבשמים, קל יותר להתחבר לעצמנו.

האם אתה ממליץ לחזן להתפלל לפני העמוד מדי שבת בשבת.

קודם כל צריך למצוא מקום שיתנו לו להתפלל בכל שבת... אבל אני ממליץ לכל חזן להתפלל בכל שבת. המורה הטוב ביותר לחזנות, זהו עמוד התפילה... זה נותן ניסיון רב גם בנוסח התפילה, גם בפרקטיקה, וגם בתקשורת עם הקהל.

חזן שאכן מתפלל בכל שבת, האם עדיף להרגיל את הקהל לדברים קבועים ומוכרים, או לגוון ולחדש בכל פעם.

הפילוסופיה שלי הוא שחזן צריך להיות מסוגל 'לשלוף מהשרוול'... שיכול לחדש ולגוון בכל עת. בכל יום יהיו בעיניך כחדשים. ישנם טוענים שעדיף להתמקד ולהרגיל את הציבור לדברים מסוימים, שהקהל ילמד. אבל, אנחנו הרי יודעים, המתפללים לא הולכים להיות חזנים, ולא יהיה להם צורך לדעת איך בדיוק להיות אימפרוביזטור בתפילה, מספיק להם שהם יהיו בקיאים

חזן ר' בן ציון מילר

בנוסח בסיסי. אם אתה רוצה ללמד ניגון קטן, א לידעלע, מילא. אבל חזנות צריך תמיד להיות חדש ומתחדש.

מה עושה חזן שתוך כדי התפילה הוא שם לב למשהו שזה למורת רוחו של הרב/הגבאי/המתפללים

ראשית, אי אפשר לרצות את כל הקהל, תמיד יהיה מישהו או כאלו שמשוהו לא ימצא חן בעיניהם. אתה חושב שכשיוס'ה התפלל אזי בכל מקום תמיד היו כולם מרוצים?! אך לפעמים גם ישנם כאלו שגם מביעים את מורת רוחם תוך כדי התפילה ברעשי רקע או דפיקות על השולחן. בדר"כ אלו בודדים, אבל זה מצב שיכול מאד להלחיץ את החזן, והוא עלול לחשוב שעליו 'להוריד הילוך' ולנסות לגמור כמה שיותר מהר. לדעתי זה ממש לא נכון. החזן צריך להמשיך, זה הרי תפקידו, ולשם כך הוא נשלח. הרי כששלחו אותו לעמוד אף אחד לא חשב שהוא 'סתם עוד אחד'. הוא נשלח לעמוד בגלל שהוא חזן, ומשכך עליו למלא את שליחותו, גם אם יש מישהו בקהל שמשוהו לא מצא חן בעיניו. התפילה צריכה להימשך כמתוכנן, אלא אם כן החזן בעצמו יודע ש'הוא בצרות'. למשל, אם פתאום הוא שם לב שהוא בנוסח לא נכון וכדומה.

מאת: חגי אפרתי

תולדות

החזן משה שולחוף ז"ל

החזן משה שולחוף נולד ב"ט ניסן תש"ז 9.4.1947 בניו-יורק להורים ניצולי שואה, ממשפחת חזנים ורבנים נודעת ומפורסמת בהונגריה. כשרונו המוזיקלי התגלה עוד בילדותו, והוא החל את הקריירה המוזיקלית שלו במקהלתו של סימור זילברמינץ כילד פלא, כשהוא בן שש שנים בלבד.

את ההשראה והרקע לעולם החזנות קיבל מסבו, שהיה חזן באוסטריה. "בגיל שש שרתי לראשונה בתפילת סליחות עם חזן ומקהלה לפני כאלפיים איש. תפילת הסליחות כידוע מתחילה בשעה מאוחרת לאחר חצות וכילד קטן נרדמתי..." כך סיפר החזן משה שולחוף על תחילת הקריירה המוזיקלית שלו. "כשהגיע הזמן שלי לשיר סולו, העירו אותי וישר קפצתי. הביאו לי כיסא והעמידו אותי עליו, וככה התחלתי לשיר. לאחר התפילה כולם חיבקו ונישקו אותי. הרגשתי סיפוק עצום ואז החלטתי שאני רוצה להיות חזן בהמשך חיי..." ואכן זו הייתה תחילת של הארוכה והמוצלחת בעולם החזנות.

הכשרתו בחזנות

כשהחזן דוד קוסוביצקי שמע אותו וחזה את עתידו המוצלח בעולם החזנות, הוא לקח אותו תחת חסותו ולימד אותו את תורת החזנות על בוריה. וכן הוא למד חזנות ואופרה בקונסרבטוריון בניו יורק ובמונטריאול.

משרות החזנות בהם כיהן

משה שולחוף קיבל את משרת החזנות הראשונה שלו בגיל שמונה עשרה בבית הכנסת של "קהילת עדת ישורון" ברובע ברונקס שבניו יורק. לאחר מכן פתח בקריירה ארוכה וכיהן כחזן במקומות רבים. בין היתר כיהן כחזן במשך שש עשרה שנה בלוס אנג'לס, בבית הכנסת "שערי תורה" בפייטסבורג, ב"עדת ישורון" במונטריאול, במיאמי ובמלון קונקורד היוקרתי בניו יורק.

פעילותו בחזנות

לא רק בחזנות עסק משה שולחוף. לשולחוף הייתה גם סמיכה לרבנות אותה הוא קיבל משיבת בית יוסף בברוקלין, ולהבדיל, גם תואר ראשון בפסיכולוגיה מברוקלין קולג'. ב-1988, נקרא על ידי "האגודה האמריקנית לקידום אמנות החזנות" להיות אחד מהנציגים שלה במשלחת שקיימה סדרת קונצרטים מפוארים והיסטוריים בברית המועצות, רומניה ופולין. שם השמיע את המוזיקה היהודית לקהילות נידחות, והדליק בליבם של היהודים את הניצוץ והתקווה.

שולחוף ניהן בקול טנור לירי ונעים במיוחד שהצליח לגעת ולרגש את ליבותיהם של שומעיו, והתקבל בעולם החזנות בארץ ובעולם כחזן מוביל מהשורה הראשונה. הוא היה מיוחד באמירה חזנית ונחשב "בר סמכא" בנוסח התפילה, ונקרא בפי כל חזן השייך לדור ה"חזנים של פעם". הוא הרצה ולימד את תורת החזנות, ורבים מן החזנים חבים לו את מקומם בעולם החזנות. כשנשאל פעם בראיון מה הוא רוצה שיזכרו ממנו, אמר: שיזכרו ששמר בכל כוחו על אמנות החזנות וניסה להנחיל את תורת החזנות לדור הבא. שולחוף לא רק ביצע קטעי חזנות מוכרים, אלא גם הלחין מספר יצירות מקוריות שהתפרסמו בתקליטים שהוציא.

החזן משה שולחוף חלה במחלה קשה והוסיפו לו את השם 'חיים' משה יעקב בן שרה. למרות מחלתו וייסוריו ועל אף הטיפולים הקשים שעבר, המשיך להופיע עד מספר חודשים לפני מותו. כשנה לפני פטירתו הופיע במרכז טורונטו לאמנויות בקונצרט בשם "החזנים הגדולים ביותר בעולם". בקונצרט, על אף חולשתו, הוא ביצע את היצירה 'אב הרחמים' של מלבסקי הופעתו צויינה על ידי רבים כיצירה הטובה ביותר שבוצעה באותו הלילה. בחודש מרץ 2013, מספר חודשים לפני מותו, הופיע בקונצרט בקהילת "אנשי שלום" בניו רוסל, שם ביצע את היצירה "תפילת טל" של יוס'לה רוזנבלט והוסיף אימפרוביזציה לשני הקטעים האחרונים של התפילה. הנוכחים באותו קונצרט סיפרו כי הקטע בוצע בהתלהבות ורגש מיוחדים, עד שהייתה הרגשה כאילו הוא ידע שזה יהיה הביצוע האחרון שלו.

בט"ז תמוז תשע"ג 24.6.2013 נפטר החזן משה שולחוף ממחלה קשה והוא בן 66.

יהי זיכרו ברוך

לחזנים האהובים לבית משפחת הרשטיק המעטירה לרגל השמחות שבמעונם

לחזן נפתלי הרשטיק ובנו החזן שרגא הרשטיק לנישואי הבת הנכדה

ולחזן חיים אליעזר הרשטיק ובנו אבי הרשטיק לנישואי הבת הנכדה

לחזן דניאל פיינגולד לאירוסיו הבן בשטומ"צ

לחזן יעקב שמידוב להולדת הנכד

לחזן צבי גרינהיים לאירוסיו

למר ישראל אריאל לנישואי בתו

לחזן משה בן פד לרגל היכנס בניו לעול תורה ומצוות

לחזן יהודה אהרון הורוויץ לנישואי בתו

מחשבת התפילה חידה חזנית

היתכן שהחזן רואה את הקהל מתיישב בנחת ומתיישב אף הוא?!

תשובה לשאלה מעגלין 1

תשובות רבות הציגו לאמרתך, אך רק אחת מהן הייתה נכונה. מטעם הדברים רבים ניסו את כוחם באחד מפרקי שיר של יום, ראשון/שישי/שבת, אך שיר של יום ראשון נאמר בליל יום שני יש קריאת התורה, שיר של יום שישי ושבת נאמר גם בקבלת שבת גם בשחרית של שבת וגם ביו"ט.

הפרק היחיד הנאמר פעמיים בליל שבת ובליל שני זהו הנאמר לדוד הז' ה' בני אלים, הנאמר בקבלת שבת תמיד (לפי נוסח ספרד, ולפי נוסח אשכנז - ספרד"מ, חת"ס, אוברלנד וכו'). למעט נוסח ל"טא ורוסיה שנקרא כיום נוסח אשכנז. אך חזנים מקצועיים מכירים ויוודעים את הנוסחים השונים... וכן נאמר בשבת לאחר קריאת התורה בהחזר הספר. רק בשבת ולא בחג אחר כלשהו. הטעם שתיקנו לאור זאת בשבת, מכיון שאזכרים בו שבעה קולות שבהם ניתנה התורה, ולכ"ע בשבת ניתנה תורה לישראל, לפיכך נתקן לאור זאת בשבת. (צ"ע הטעם מדוע נאמר לאחר קריאת התורה ולא

מקור: טוש"ע סי' רפ"ד. (ספניה)